

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI

Ro‘yxatga olindi:

BD- 60230400 – 1.12.

“ ” 2024-yil

“FASDIQLAYMAN”

Termiz davlat universiteti

O‘quv ishlari prorektori:

R. To‘rayev

2024-yil

TILLAR TIPOLOGIYASI

FANINING

O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi: 200000 – San‘at va gumanitar fanlar

Ta‘lim sohasi: 230000 – Tillar

Ta‘lim yo‘nalishi: 60230400 – Kompyuter lingvistikasi

Termiz-2024

Fan/modul kodi TT1205		O'quv yili 2024-2025	Semestr II	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Tillar tipologiyasi	60		90	150

1.	<p style="text-align: center;">I. Fanning mazmuni</p> <p>“Tillar tipologiyasi” fani lalabalarga lingvistik tipologiyaning obyekt va empirik bazasi, tipologik tadqiqotlar mavzusi va obyekt, lingvistik universallarni aniqlash, til darajalari tipologiyasi, areal lingvistika, shuningdek, tadqiqot vazifalari va usullari to'g'risida bilim berish, fan doirasida o'rganiladigan asosiy masalalarning mazmun-mundarijasini belgilash, tilshunoslik bilimlarining kompyuter lingvistikasi sohasidagi o'rnini ayon etish, tilning g'oyalari va tuzilishini shakllantirish, asosan, o'zbek, turk, ingliz va rus tillarining tipologik xususiyatlarini o'rgatishdan iborat. Ayni paytda u talabalarni shu sohada mantiqiy fikrlashga, ilmiy xulosa chiqarishga, lingvistikaning amaliy muammolarini hal etish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Mazkur fan tilshunoslik ilmidagi tillarning kelib chiqishi, til oilalari bilan bog'liq masalalar haqida ma'lumot beradi.</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad tilshunoslik fani, uning bo'limlari, o'rganish obyekt, boshqa fanlar bilan aloqasi haqida ma'lumot berish, talabalarni tilshunoslik fanining asosiy tushunchalari, kategoriyalari haqidagi bilimlar bilan qurollantirish, talabalarda olingan bilimlarni amalda qo'llay olish malakasini shakllantirish kabi vazifalarni hal qilishni taqozo qiladi.</p>
2.	<p style="text-align: center;">ASOSIY QISM</p> <p style="text-align: center;">I. Modulning nazariy mashg'ulotlari mazmuni</p> <p style="text-align: center;">1-mavzu. Tillar tipologiyasi fanining maqsad va vazifalari, obyekt va predmeti</p> <p><i>Tillar tipologiyasi</i> tushunchasi, lingvistik tahlil, tillarni qiyoslash, tizimli tasnif, tillar turlari, tillar orasidagi o'xshashliklar, morfologik tipologiya, sintaktik struktura, tillar qurilishi, fonologik</p>

tipologiya, semantik tahlil, universal grammatika, tillar strukturasi, tillar tahlili, lingvistik xarakteristika haqida umumiy tushuncha berish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

2-mavzu. Tillarning lingvistik va sotsiologik tipologiyasi

Til strukturasi: tillarni ularning morfologik, sintaktik, fonologik xususiyatlariga ko'ra tasniflash, tillar o'xshashligi va farqi: tillar orasidagi o'xshash va farqli jihatlar, morfologik tipologiya: so'z tuzilishi, affikslar, agglutinatsiya va fleksiya kabi xususiyatlarga asoslangan tasnif, sintaktik tipologiya: gap tuzilishi, so'z tartibi (SVO, SOV, va h.k.) asosida tillarni taqqoslash, fonologik tipologiya: fonemalar tizimi va ularning o'zaro bog'liqligi, semantik tipologiya: ma'no qatlamlari va ularning ifodalanish usullari, sotsiologik tipologiya: sotsiolingvistika: til va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar, tillar maqomi: tilning jamiyatdagi nufuzi (rasmiiy til, mahalliiy til, xalqaro til), til siyosati: davlatlar va jamiyatlar tomonidan qo'llaniladigan til siyosati, tilning ijtimoiy roli: tilning ijtimoiy guruhlar orasidagi kommunikatsiyadagi roli (dialektlar, ijtimoiy turmoqlar), til o'zgarishi: ijtimoiy omillar tufayli tillarning o'zgarishi va rivojlanishi, ko'pmadaniyatli jamiyatlar: ko'pmilliiy madaniyatlarda tillar o'rtasidagi munosabatlar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

3-mavzu. Tipologik tadqiqotlar tarixi

Tillar tipologiyasi, lingvistik evolyutsiya, Platon tilshunosligi, Panini grammatikasi, Friedrich Schlegel, Wilhelm von Humboldt, evolyutsion tasnif, August Schleicher, genealogik tasnif, Roman Jakobson, fonologik tipologiya, Joseph Greenberg, lingvistik universallar, WALS (World Atlas of Language Structures), universal grammatika, etnolingvistika.

Tarixiy lingvistika **Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari:** tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

4-mavzu. Dunyo tillari tasnifining nazariy asoslari

Til tasnifi, morfologik tasnif, genealogik tasnif, tipologik tasnif, lingvistik nazariya, universal grammatika, morfologik tiplash, sintaktik tiplash, fonologik tiplash, glottokronologiya, genetik bog'liqlik, dialektologiya, strukturalizm, areal lingvistika, monogenez nazariyasi, poligenez nazariyasi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

5-mavzu. Dunyo tillari tasnifi

Genealogik tasnif, morfologik tasnif, tipologik tasnif, til oilalari, Hind-Yevropa tillari, afroasiyo tillari, ural-oltay tillari, sino-tibet tillari, niger-kongo tillari, eskimo-aleut tillari, dravid tillari, izolyatsion tillar, kreol tillari, pidjin tillar, poligenez nazariyasi, areal tasnif, glottokronologiya, lingvistik xarita.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

6-mavzu. Tipologik tahlil usullari

Qiyosiy tahlil, sintaktik tahlil, morfologik tahlil, fonologik tahlil, lingvistik tipologiya, universal grammatika, strukturaviy tahlil, semantik tahlil, areal tahlil, formal tahlil.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

7-mavzu. Lingvistik universalisiya. Etalon til

Lingvistik universalisiya: har qanday tilga xos bo'lgan umumiy xususiyatlar.

Universal grammatikalar: tillar orasidagi umumiy qoidalar. Fonologik universalisiya: fonemalar va ularning taqsimoti haqida umumiy qonuniyatlar. Morfologik universalisiya: so'z tuzilishi va affikslar haqida umumiy xususiyatlar. Sintaktik universalisiya: gap tuzilishi va so'z tartibi bo'yicha umumiy qonuniyatlar. Semantik universalisiya: ma'no va uning ifodalanish usullari bo'yicha umumiy xususiyatlar. Areal universalisiya: geografik hududlar bo'yicha umumiy til xususiyatlari. Tillar o'rtasidagi umumiylik: turli tillarda uchraydigan o'xshashliklar.

Etalon til: etalon til: tillarni qiyoslash uchun asos bo'lgan yoki o'rganiladigan ideal til. Referens til: tillar o'rtasida o'rganish uchun tanlangan model yoki asosiy til. Model til: til tipologiyasi va grammatika tadqiqotlarida ishlatiladigan ideal til.

Standart til: ma'lum bir tadqiqot yoki tahlil uchun asos bo'lgan til. Tajriba tili: lingvistik tadqiqotlarda foydalanish uchun tanlangan til. Lingvistik etalon: tillarni solishtirish va tahlil qilish uchun ishlatiladigan ideal norma yoki model.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

8-mavzu. Tillarning rivojlanishi va variantlashuvi

Til rivojlanishi: tilning tarixiy va struktural o'zgarishlari. Lingvistik evolyutsiya: tillar va ularning grammatik xususiyatlarining vaqt o'tishi bilan o'zgarishi. Fonologik rivojlanish: fonemalar va ularning tizimining o'zgarishi. Morfologik rivojlanish: so'z tuzilishi va affikslarning o'zgarishi. Sintaktik rivojlanish: gap tuzilishi va so'z tartibining o'zgarishi. Semantik rivojlanish: ma'no va uning ifodalanish usullarining o'zgarishi. Dialektlashuv: tilning regional va lokal variantlarga bo'linishi. Variantlashuv: tilning turli variantlari va ularning o'zgarishlari. So'zlashuv variantlari: mahalliy yoki ijtimoiy guruhlarga xos til variantlari. Tahririy til: standart til yoki rasmiy tilning variantlari. Sotsiolingvistika: til va ijtimoiy faktorlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish. Ko'pmadaniyatli jamiyatlar: bir necha madaniyat va tilning o'zaro ta'siri. Tayyorlov dialektlari: tillar o'rtasidagi dialektlarning o'zaro bog'liqligi. Fonetik o'zgarishlar: tillar va so'zlarning fonetik o'zgarishlari. Morfologik o'zgarishlar: morfologik strukturalarning evolyutsiyasi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Qadamba-qadam metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

9-mavzu. Tillarning morfologik klassifikatsiyasi (analitiklik, sintetiklik va polisintetiklik)

Morfologik klassifikatsiya: tillarni morfologik xususiyatlariga ko'ra tasniflash. Analitik tillar: morfologik birliklarning minimal soni va so'z tartibi asosida grammatik ma'noni ifodalovchi tillar (masalan, ingliz tili). Sintetik tillar: morfemalar va affikslar orqali grammatik ma'no qo'shiladigan tillar (masalan, rus tili). Polisintetik tillar: murakkab so'zlarni bir necha morfemalardan tashkil etadigan va bir

soʻz ichida koʻplab grammatik funksiyalarni ifodalovchi tillar (masalan, inuit tillari). Morfologik struktura: tilning morfemalar, affikslar va ularning birikmalari orqali qurilishi. Agglutinatsiya: morfemalarning bir-biriga qoʻshilishiga asoslangan morfologiya (masalan, turk tillari). Fleksiya: soʻzning grammatik funksiyalarini ifodalash uchun oʻzgarishi (masalan, lotin tili). Izolyatsion tillar: har bir morfema alohida ifodalangan va grammatik maʼno soʻz tartibi orqali bildirilgan tillar (masalan, xitoy tili). Morfemalar: tilning grammatik maʼno qoʻshish uchun ishlatiladigan kichik birliklari. Affiksalar: morfemalarga qoʻshiladigan grammatik maʼno qoʻshadigan qism.

Qoʻllaniladigan taʼlim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli taʼlim. *Zinama-zina metodi, munozara, maʼruza, suhbat, "bumerang", namoyish etish, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

10-mavzu. Fonetik-fonologik tipologiya

Fonetik tipologiya: tillarni fonetik xususiyatlariga koʻra tasniflash. Fonologik tipologiya: tillarni fonologik tizimlariga koʻra tasniflash. Fonologik tahlil: tillar orasidagi fonologik xususiyatlarni oʻrganish va taqqoslash. Fonotaktika: fonemalarning bir-biriga qanday joylashishi va ularning qonuniyatlari. Fonologik alomati: tillar orasidagi fonologik farqlar va umumiyliklar.

Qoʻllaniladigan taʼlim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli taʼlim. *Zinama-zina metodi, munozara, maʼruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

11-mavzu. Sintaktik tipologiya

Sintaktik tipologiya: gap tuzilishi va soʻz tartibiga koʻra tillarni tasniflash. Gap tuzilishi: tilning sintaktik strukturalarini oʻrganish. Sintaktik strukturalar: tildagi gap tuzilishi va uning ichki tashkiloti. Universal sintaktik qoidalar: tillar orasidagi sintaktik umumiyliklar va qonuniyatlar. Sintaktik parametrlar: tillarni sintaktik xususiyatlar boʻyicha solishtirish va taqqoslash.

Qoʻllaniladigan taʼlim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli taʼlim. *Zinama-zina metodi, munozara, maʼruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

12-mavzu. Tillar tabiati: agglutinatsiya va fleksiya

Agglutinativ tillar: morfologik birikmalar orqali grammatik funksiyalarni ifodalovchi tillar (masalan, turk tillari, yapon tili).

Flektiv tillar: morfologik o'zgarishlar orqali grammatik funksiyalarni ifodalovchi tillar (masalan, lotin tili, rus tili). Grammatik affiksning flektiv tillarda morfemalar grammatik ma'nolarni ifodalash uchun ishlatilishi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

13-mavzu. Leksik tipologiya

Leksik tipologiya: tillarni leksik (so'z) xususiyatlariga ko'ra tasniflash va taqqoslash. Leksik universallar: tillar orasidagi umumiy so'zlar yoki leksik kategoriyalar. Mikrotipologiya: tilning leksik jihatlarini kichik miqyosda o'rganish. Makrotipologiya: tillar orasidagi leksik xususiyatlarni umumiy miqyosda o'rganish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

14-mavzu. Tillarning funksional tipologiyasi

Funksional tipologiya: tillarni ularning funksional xususiyatlari va maqsadlariga ko'ra tasniflash. Funksional xususiyatlar: tilning kommunikativ, grammatik, va semantik funksiyalarini o'rganish. Kommunikativ funksiyalar: tildagi ma'lumot almashish va fikrlarni ifodalash usullari. Grammatik funksiyalar: so'zlar va gaplarning grammatik rol va vazifalari. Semantik funksiyalar: so'zlarning ma'no ifodalanishi va leksik ma'nolar. Pragmatik funksiyalar: Tilning kontekstga qarab ma'no va funksiyalarni qanday ifodalashi. Ko'rsatkich funksiyalar: tilning ob'ektlar yoki hodisalarni ko'rsatish yoki belgilash. Ekspressiv funksiyalar: til orqali hissiyotlar va munosabatlarni ifodalash. Instrukтив funksiyalar: til orqali buyruq yoki ko'rsatmalar berish. Informativ funksiyalar: ma'lumot berish va bilish uchun tilning ishlatilishi. Diskursiv funksiyalar: matn yoki suhbat tuzilishi va ularning strukturaviy elementlari. Sotsial funksiyalar: tilning ijtimoiy munosabatlarda qanday rol o'ynashi va ijtimoiy identifikatsiya. Formal funksiyalar: tilning rasmiy yoki hujjatli kontekstlarda ishlatilishi. Kreativ funksiyalar: til orqali ijodiy fikrlarni ifodalash va yaratish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

15-mavzu. Areal tilshunoslik

Til va geografik hududlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish. Tillar yoki dialektlarning geografik tarqatilgan hududlari. Tillar va dialektlar orasidagi o'xshashliklarni hududiy jihatdan o'rganish. Hududiy leksik xususiyatlar va ularning tarqatilishi. Hududiy fonologik xususiyatlar va ularning tarqatilishi. Hududiy morfologik xususiyatlar va ularning tarqatilishi. Hududiy sintaktik xususiyatlar va ularning tarqatilishi. Geografik hududlarda mavjud dialektlar va ularning xususiyatlari. Tillar yoki dialektlarning o'zaro ta'siri va o'xshashliklar asosida tashkil etilgan hududlar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

I. Modulning amaliy mashg'ulotlari mazmuni

1-mavzu. Lingvistik tipologiya tilshunoslik yo'nalishi sifatida

Tillarni umumiy va o'ziga xos xususiyatlari asosida taqqoslash va tasniflash. Tillar o'rtasidagi umumiy qonuniyatlar va farqlar. Tillar va ularning strukturalari, masalan, fonologik, morfologik, sintaktik, va semantik tizimlari. Tillar o'rtasidagi o'xshashliklar va farqlar. Metodologiya: kross-lingvistik tahlil: tillar orasidagi o'xshashlik va farqlarni taqqoslash. Diaxronik va sinxronik yondashuvlar: tarixiy rivojlanish va hozirgi holatni o'rganish. Morfologik, fonologik, sintaktik, va semantik tahlil metodlari. Fonologik tipologiya: tillarni fonemalarning tashkiloti va fonologik tizimlariga ko'ra tasniflash. Morfologik tipologiya: morfemalarning roli va morfologik strukturalar bo'yicha tillarni tasniflash (masalan, agglutinatив, flektiv, polisintetik tillar). Sintaktik tipologiya: gap tuzilishi va so'z tartibi asosida tillarni tasniflash (SVO, SOV, VSO va h.k.). Semantik tipologiya: so'zlarning ma'no va semantik strukturalariga ko'ra tillarni tasniflash. Lingvistik universallar: tillar orasida umumiy grammatika qoidalari va xususiyatlarni aniqlash. Tillar o'rtasida o'xshashliklarni va farqlarni tushunish. Funktsional asos: tillarni ma'no, grammatik tizim va kommunikativ funktsiyalar nuqtai nazaridan tahlil qilish. Lingvistik xususiyatlarning ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday ishlashini o'rganish. Lingvistik tipologiya tilshunoslikda tildagi umumiy qonuniyatlar va turli tillarning strukturalarini o'rganish orqali tilshunoslik ilmiy asoslarini chuqurlashtirishga qaratilgan yo'nalishdir.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

2-mavzu. Tipologik nuqtai nazardan til va til tizimi

Tilning barcha strukturalari va xususiyatlarini o'z ichiga olgan kompleks tuzilma ekanligi, tilning kommunikatsiya va fikr almashish uchun ishlatiladigan tizim; ma'lumotlarni ifodalash va uzatish vositasi ekani haqidagi axborotlarning tillar kesimida namoyon bo'lishi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

3-mavzu. Tilning paydo bo'lishi va rivojlanishi

Tilning tarixiy rivojlanish jarayoni va o'zgarishlari. Proto-til: Hozirgi tillarning ajralishidan oldingi umumiy til. Lingvistik rekonstruksiya: Tarixiy tillarning eski shakllarini tiklash va tahlil qilish. Arxeologik tilshunoslik: Tilning tarixiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlovchi arxeologik ma'lumotlar. Tilning tug'ilishi: Tilning qanday paydo bo'lishi va dastlabki shakllari. Yangi til: Yangi rivojlanayotgan yoki yangi paydo bo'lgan tillar. Paleolingvistik tadqiqotlar: Qadimiy tillar va ularning rivojlanishiga oid tadqiqotlar. Lingvistik evolyutsiya: tilning vaqt o'tishi bilan qanday o'zgarishi va rivojlanishi. Fonetik o'zgarishlar: tildagi fonetik yoki tovush o'zgarishlari. Morfologik o'zgarishlar: morfologik strukturadagi o'zgarishlar, masalan, affiksatsiya. Sintaktik o'zgarishlar: gap tuzilishi va so'z tartibidagi o'zgarishlar. Semantik rivojlanish: so'zlarning ma'no o'zgarishi va rivojlanishi. Grammatikaviy yengillik: grammatik strukturalarning soddalashtirilishi va o'zgarishi. Sotsiolingvistik omillar: ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillarning til rivojlanishiga ta'siri. Geografik ta'sir: geografik hududlar va madaniyatlarining tilga ta'siri. Kontakt tillari: tillarning o'zaro aloqasi va bir-biriga ta'siri. Tilning divergensiyasi: bir tilning turli dialektlarga yoki tillarga ajralishi. Tilning konvergentsiyasi: turli tillarning o'zaro ta'siri natijasida o'xshashliklar yuzaga kelishi.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

4-mavzu. Tipologik tadqiqotlar tarixi

Tipologik tadqiqotlar: tillarni umumiy xususiyatlari asosida taqqoslash va tasniflash tadqiqotlari. Lingvistik tipologiya: tillarni fonologik, morfologik, sintaktik va semantik xususiyatlariga ko'ra tasniflash va taqqoslash. Tarixiy lingvistika: tillar tarixini va ularning rivojlanish jarayonini o'rganish. Tuzilma tahlili: tillar tuzilishini tahlil qilish va

turli strukturalarni solishtirish. Klassik lingvistika: 19-asr va 20-asr boshidagi tipologik tadqiqotlar. Yangi tipologiya: 20-asrning oxiri va 21-asrdagi zamonaviy tipologik tadqiqotlar. Fonologik tadqiqotlar: tillarni fonologik xususiyatlariga ko'ra tasniflash va tahlil qilish. Morfologik tadqiqotlar: tillarni morfologik strukturalariga ko'ra tasniflash va tahlil qilish. Sintaktik tadqiqotlar: tillarni sintaktik strukturalariga ko'ra tasniflash va tahlil qilish. Semantik tadqiqotlar: tillarni semantik xususiyatlarga ko'ra tasniflash va tahlil qilish. Areal tadqiqotlar: geografik hududlarga ko'ra tillarni taqqoslash va o'rganish. Mikrotipologiya: kichik miqyosdagi til xususiyatlarini o'rganish. Makrotipologiya: tillar orasidagi umumiy qonuniyatlarni va keng ko'lamdagi o'xshashliklarni o'rganish. Tipologik model: tillarni tasniflash va taqqoslash uchun ishlatiladigan nazariy yondashuvlar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

5-mavzu. Dunyo tillari tasnifi muammosi

Dunyo tillari tasnifi: tillarni turli xususiyatlariga ko'ra tasniflash va guruhlash. Tasniflash nazariyasi: tillarni tasniflashdagi nazariy yondashuvlar va metodologiyalar. Sistematik tasnif: tillarni tizimli ravishda tasniflash va ularning umumiy xususiyatlarini aniqlash. Evolyutsion muammolar: tillarni tasniflashdagi rivojlanish va o'zgarishlar muammolari. Tasniflash kriteriyalari: tillarni tasniflashda foydalaniladigan asosiy mezonlar va qoidalar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

6-mavzu. Til universallarini aniqlash va ularni o'rganish tarixi

Til universallari: barcha tillarda uchraydigan umumiy grammatik va strukturalar. Universal grammatika: Noam Chomskiy tomonidan ishlab chiqilgan nazariya, barcha tillarda mavjud bo'lgan umumiy grammatika qoidalari. Lingvistik universallar: tillar orasidagi umumiy xususiyatlar va qoidalar. Fonologik universallar: tillar orasida umumiy fonologik xususiyatlar. Morfologik universallar: tillar orasida umumiy morfologik strukturalar. Sintaktik universallar: tillar orasida umumiy gap tuzilishi va sintaktik xususiyatlar. Semantik universallar: tillar orasida umumiy semantik qoidalar va ma'no strukturalari. Pragmatik universallar: tillar orasida umumiy pragmatik xususiyatlar va til kontekstual funksiyalari. Evolyutsion lingvistika: tillar tarixiy

rivojlanishi va evolyutsiyasini o'rganish. Komparativ lingvistika: tillar o'rtasidagi o'xshashlik va farqlarni o'rganish. Diaxronik tahlil: tillar tarixiy rivojlanishi va o'zgarishini tahlil qilish. Sistematik tahlil: tillarni tizimli ravishda tahlil qilish va universallarni aniqlash. Tug'ilish nazariyasi: tilning paydo bo'lishi va rivojlanishi nazariyalari. Tipologik tadqiqotlar: tillarni umumiy xususiyatlari asosida tasniflash va taqqoslash. Universal tilshunoslik: tillarni o'rganishda mavjud bo'lgan umumiy qonuniyatlar va qoidalar. Leksik universallar: so'z ma'nolari va leksik strukturalarning umumiy xususiyatlari. Fonotaktik universallar: fonemalarning joylashishi va fonotaktik qoidalar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

7-mavzu. Etalon til va uning turlari

Etalon til: tillarni taqqoslash va tahlil qilish uchun standart yoki model sifatida qabul qilingan til. Standart til: boshqa tillarni taqqoslash va baholash uchun asos bo'lgan til. Normativ til: tilning grammatik va leksik qoidalari umumiy qabul qilingan model. Lingvistik etalon: tillar orasidagi o'xshashlik va farqlarni aniqlash uchun ishlatiladigan nazariy model. Etalon tilning turlari. Adabiy til.

Dialektal etalon: mahalliy yoki regional dialektlarni taqqoslash uchun ishlatiladigan til. Lingvistik variant: muayyan tilning turli variantlarini taqqoslash va tahlil qilish uchun ishlatiladigan model. Tarixiy etalon: tarixiy yoki arxeologik til shakllarini o'rganishda foydalaniladigan model. Standart variant: tildagi rasmiy va normativ variant, odatda, ta'lim va yozuvda ishlatiladi. Lingvistik ideal: tilni ideal holatda ko'rsatadigan nazariy model. Xalqaro tillar o'rtasidagi farqlarni aniqlash uchun ishlatiladigan etalon til.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

8-mavzu. Dunyo tillari va xalqaro tillar

Global miqyosda mavjud bo'lgan barcha tillar, ularning tasnifi va o'zaro aloqalari. Lingvistik diversifikatsiya: tillarning xilma-xilligi va ularning turli xususiyatlari. Xalqaro tillar: xalqaro tillar: global miqyosda kommunikatsiya uchun keng qo'llaniladigan tillar. Lingvistik *lingua franca*: turli tillar o'rtasida kommunikatsiya vositasi sifatida ishlatiladigan til. Esperanto: xalqaro muomala uchun maxsus yaratilgan sun'iy til. Ingliz tili: xalqaro aloqalar, biznes va ilmiy

tadqiqotlarda keng qo'llaniladigan til. Fransuz tili: xalqaro diplomatiya va madaniyatda muhim rol o'ynaydigan til. Ispan tili: ko'p sonli aholisi va keng tarqalganligi bilan xalqaro tillardan biri. Xalqaro tillarning rolini oshirish: global aloqalar va o'zaro ta'sirlarni yaxshilash uchun xalqaro tillarning roli. Umumiy global tillar: butun dunyo miqyosida ishlatiladigan va keng tarqalgan tillar. Tillararo kommunikatsiya: turli tillar o'rtasida samarali muloqot qilish. Lingvistik madaniyat: xalqaro tillarning madaniy va kommunikativ kontekstda roli. Dunyo tilshunosligi: tillarni global miqyosda o'rganish va tasniflash.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

9-mavzu. Tirik va o'lik tillar

Hozirgi vaqtda faol ishlatilayotgan va kommunikatsiyada qo'llanilayotgan tillar. Faol tillar: tilda doimiy ravishda muloqot qilinayotgan, o'rganilayotgan va rivojlanayotgan tillar. O'lik til: hozirda aktiv foydalanishda bo'lmagan yoki faqat tarixiy, ilmiy tadqiqotlarda ishlatiladigan til. Tarixiy til: o'lik tillarning tarixiy manbalarda saqlanadigan shakllari. Rekonstruktiv tadqiqotlar: o'lik tillarning eski shakllarini tiklash va o'rganish. Arxeologik lingvistika: o'lik tillarga oid arxeologik va tarixiy tadqiqotlar. Diaxronik tahlil: o'lik tillarning tarixiy rivojlanishi va o'zgarishini tahlil qilish. Qadimiy yozuvlar: o'lik tillarda yozilgan qadimiy matnlar va yozuvlar. Lingvistik reabilitatsiya: o'lik yoki yo'qolayotgan tillarni qayta tiklash yoki saqlab qolish harakatlari. Ekstinktsiya: tillar yoki tillar variantlarining yo'qolishi yoki faoliyatdan chiqishi. Tillarning o'zgarishi: tillar tarixiy rivojlanish va evolyutsiya jarayonida qanday o'zgarishi. Lingvistik konservatsiya: o'lik tillarni saqlash va o'rganish uchun amalga oshiriladigan tadbirlar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

10-mavzu. Sun'iy tillar

Sun'iy til: inson tomonidan maqsadli ravishda yaratilgan, tabiiy rivojlanmagan til. Esperanto: lingvist Ludvig Lazarus Zamenhof tomonidan yaratilgan va xalqaro kommunikatsiya uchun mo'ljallangan sun'iy til. Volapük: Xalqaro aloqalar uchun yaratilgan dastlabki sun'iy tillardan biri, 19-asrda yaratilgan. Klingon: "Star Trek" ilmiy-fantastik seriali uchun yaratilgan sun'iy til. Dothraki: "Game of Thrones" teleseriali uchun yaratilgan sun'iy til. Loglan: Sun'iy til, mantiqiy va

ilmiy tahlil qilish uchun yaratilgan. Lojban: Loglan asosida yaratilgan, mantiqiy va aniq kommunikatsiya uchun mo'ljallangan sun'iy til. Ido: esperanto tilining o'zgarishi sifatida yaratilgan sun'iy til, maqsadi esperantoning ba'zi kamchiliklarini tuzatish bo'lgan til. Sun'iy tillarning turlari va xususiyatlari:

Xalqaro tillar: turli tillar o'rtasida kommunikatsiya uchun ishlab chiqilgan sun'iy tillar. Mantiqiy tillar: mantiqiy tuzilishga asoslangan, aniq va tizimli kommunikatsiya uchun yaratilgan sun'iy tillar. Kreativ tillar: madaniy va san'at asarlarida ishlatiladigan, badiiy maqsadlarda yaratilgan sun'iy tillar. Lingvistik dizayn: sun'iy tillarni yaratishda ishlatiladigan metodlar va tamoyillar.

Sun'iy til yaratish tarixi: sun'iy tillarning tarixiy rivojlanishi va ular orasidagi o'zaro aloqalar. Sun'iy til harakatlari: sun'iy tillarning ommalashishi va qo'llanishini oshirish uchun amalga oshirilgan harakatlar. Lingvistik eksperimentlar: til yaratishda tajriba va innovatsiyalar.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

11-mavzu. Super segment birliklarning tipologik xususiyatlari

Super segment birliklar: fonemalar, morfemalar va sintagma kabi segmentlardan yuqori bo'lgan, tilning yuqori darajadagi strukturalari. Fonematik tizim: tilning fonemalar va ularning kombinatsiyalarini tashkil etuvchi tizim.

Morfematik struktura: tilning morfemalar va ularning qo'llanishidagi struktura. Sintaktik birliklar: gaplar va ularning komponentlari, masalan, predikat va subyekt. Tipologik xususiyatlar: segmentatsiya: tildagi super segment birliklarning segmentlarga bo'linishi va tuzilishi. Fonologik tahlil: super segment birliklarning fonologik tuzilishini o'rganish. Morfologik tahlil: morfemalardan yuqori bo'lgan birliklarning morfologik strukturalarini tahlil qilish. Sintaktik tahlil: sintaktik tuzilmalar va ularning super segment birliklarga qanday ta'sir qilishini o'rganish. Semantik integratsiya: super segment birliklarning semantik xususiyatlari va ular o'rtasidagi aloqalar. Prozodik xususiyatlar: super segment birliklarning prozodik xususiyatlari (intonatsiya, stress va ritm). Grammatik klassifikatsiya: super segment birliklarning grammatik xususiyatlari va ular o'rtasidagi farqlar. Kompozitsiya: super segment birliklarning bir-biriga qo'shilishi va birikish usullari. Transformatsiya: super segment

birliklarning transformatsiya jarayonlari va ularning grammatik strukturaga ta'siri.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

12-mavzu. Morfologik tipologiya

Morfologik tipologiya: tillarni morfologik strukturalariga qarab tasniflash va o'rganish. Morfologik klassifikatsiya: tillarni morfologik xususiyatlariga qarab tasniflash va guruhlash. Morfologik evolyutsiya: morfologik strukturalarning tarixiy rivojlanishi va o'zgarishi. Morfologik analiz: tildagi morfologik strukturalarni tahlil qilish va tasniflash. Lingvistik tipologiya: tillarni morfologik xususiyatlariga ko'ra taqqoslash va tahlil qilish. Diaxronik tahlil: morfologik strukturalarning tarixiy rivojlanishini o'rganish. Sistematik tahlil: morfologik tizimlarni tizimli ravishda o'rganish va tasniflash. Komparativ tahlil: morfologik strukturalarni turli tillar o'rtasida taqqoslash.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

13-mavzu. Sintaktik tipologiya. So'z birikmasi tipologiyasi

Sintaktik tipologiya: Tillarni sintaktik strukturalariga qarab tasniflash va o'rganish. Sintaktik struktura: Gap tuzilishi va uning elementlari, masalan, subyekt, predikat, ob'ekt. Sintaktik xususiyatlar: Gaplarning tuzilishi, sintaktik rollar va funktsiyalar. Gap tartibi: Gaptagi so'zlarning tartibi va uning grammatik ma'nosi (SVO, SOV, VSO, va hokazo).

So'z birikmasi tipologiyasi: So'zlarning birikish usullari va ularning sintaktik xususiyatlarini tasniflash. Atributiv birikmalar: So'z birikmalari, bir so'z boshqa so'zni tavsiflaydi (masalan, "oq uy"). Predikativ birikmalar: Bir so'z boshqa so'zni harakat, holat yoki sifat bilan bog'laydi (masalan, "u o'qiydi"). Prepozitsion birikmalar: Prepozitsiyalar yordamida so'zlarning birikishi (masalan, "stolda kitob").

Gap tahlili: Gaplarning sintaktik tuzilishini va so'z birikmalarini tahlil qilish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *SWOT tahlil metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

14-mavzu. Sintaktik tipologiya. Gap qurilishi tipologiyasi

Tillarni sintaktik strukturalari bo'yicha tasniflash va taqqoslash.

Gaplarning turli strukturalarini va sintaktik tuzilmalarini tasniflash.

Komparativ sintaksis: turli tillarda gap qurilishidagi farqlar va o'xshashliklarni taqqoslash. Gap qurilishining tipologik tahlili uchun ishlatiladigan metodlar va usullar. Diskursiv sintaksis: gaplarning diskursiv kontekstda qanday tashkil etilishini o'rganish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

15-mavzu. Derivatsion tipologiya

Derivatsion tipologiya: tillarni so'z hosil qilish (derivatsiya) usullari bo'yicha tasniflash va o'rganish. Derivatsiya: yangi so'zlarni yaratish uchun mavjud so'z yoki morfemalardan foydalanish jarayoni. Morfologik derivatsiya: morfemalar yordamida yangi so'zlar hosil qilish (masalan, qo'shimchalar yordamida). So'z hosil qilish: yangi so'zlarni yaratish usullari, masalan, qo'shimchalar, birikmalar, qisqartmalar. Affiksatsiya: so'zga affiks (qo'shimcha) qo'shish orqali yangi so'zlar hosil qilish. Prefiksatsiya: so'zning boshiga prefiks qo'shish (masalan, "un-" so'zining boshlanishi). Suffiksatsiya: so'zning oxiriga suffiks qo'shish (masalan, "-ing" so'zining oxiri). Kompozitsiya: bir necha so'zning birikishi orqali yangi so'z hosil qilish (masalan, "kattalik" + "ni" → "katta-lik").

Sintaktik derivatsiya: sintaktik birliklardan yangi so'z yoki frazalarning hosil bo'lishi. Derivatsion metodlar: turli tillarda derivatsiya usullarini tahlil qilish va ularni tasniflash. Komparativ derivatsiya: turli tillarda derivatsiya usullari va xususiyatlarini taqqoslash. Diaxronik tahlil: derivatsion strukturalarning tarixiy rivojlanishini o'rganish. Semantik tahlil: derivatsiya orqali yaratilgan so'zlarining ma'no o'zgarishlarini tahlil qilish.

Qo'llaniladigan ta'lim texnologiyalari: tizimli yondashuv, muammoli ta'lim. *Zinama-zina metodi, munozara, ma'ruza, suhbat, "bumerang", taqdimot, savol-javob, fikrlash xaritasi, kichik guruhlarda ishlash metodlari.*

Mustaqil ta'lim mavzulari

1. Seminar va amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish va uy ishlarini bajarish
2. Mavjud adabiyotlar bilan tanishish, ma'lumotlar topish va ularni tartiblash.

	<p>3. Berilgan manbalarni tarjima qilish.</p> <p>4. Tillar tipologiyasi bo'yicha asosiy tushunchalar lug'atini tuzish (misollar bilan).</p> <p>5. Tillar tipologiyasiga oid berilgan mavzularda esse yozish.</p> <p>6. Ilmiy jurnal, anjumanlarga tezis tayyorlash va nashr ettirish.</p>
<p>3.</p>	<p>Mustaqil ta'limni tashkil etishning shakli va mazmuni</p> <p>Tillar tipologiyasi fanini o'rganuvchi magistrantlar auditoriyada olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va tilshunoslikdagi amaliy masalalarni yechishda ko'nikma hosil qilish uchun mustaqil ta'lim tizimiga asoslanib, kafedra professor-o'qituvchilari rahbarligida mustaqil ish bajaradilar. Mustaqil ta'lim professor-o'qituvchining magistrantlarga avvalda berib qo'yiladigan fanning mavzulari asosida tashkil etiladi. Bunda magistrantlar qo'shimcha adabiyotlarni o'rganib, internet saytlaridan foydalangan holda referatlar, kurs ishlari va ilmiy ma'ruzalar tayyorlaydilar, amaliy, seminar mashg'ulotlari mavzusiga doir uy vazifalarini bajaradilar, ko'rgazmali qurollar va slaydlar tayyorlaydilar.</p> <p>Mustaqil ishni tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda mustaqil ta'limning quyidagi shakllaridan foydalanish tavsiya etiladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik; - darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish; - tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'zlashtirish; - maxsus adabiyotlar bo'yicha referat va konspektlar tayyorlash; - talabaning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganishi; - faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlarida faol qatnashish; - masofaviy ta'limni tashkil etishda qatnashish.
<p>4.</p>	<p>Ta'lim natijalari (Kasbiy kompetensiyalari) Learning Outcomes (Professional Competences)</p> <p>Tillar tipologiyasi fanining maqsadi, vazifasi, fanlararo munosabatlarda tutgan o'rni, terminologik apparati, predmeti va ob'ekti to'g'risida <i>tasavvurga ega bo'lishi</i>;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tillar tipologiyasining tipologiyaga oid nazariy va amaliy masalalarni hal qilishdagi qo'shimcha fan sifatidagi ahamiyatini asoslash, fanlararo bog'liqlikning mavjudligini <i>anglash va amalda tatbiq qilish malakalariga ega bo'lishi</i>;

	<p>- Tilshunoslik va tipologiyaning o'zaro ta'siri, integral hodisalar bilan bog'liq masalalarni tahlil qilishi va mavzu bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.</p>
5.	<p>Ta'lim texnologiyalari va metodlari (Educational technologies and): methods: ma'ruzalar; kompyuter texnologiyasi asosida slaydlar namoyishi. amaliy mashg'ulotlar; interfaol keys-stadilar; guruhlarda ishlash; klaster; taqdimotlarni qilish; individual loyihalar; jamoa va kichik guruh bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.</p>
6.	<p>Kreditlarni olish uchun talablar (Requirements for obtaining loans):</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.</p>
7.	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ирискулов М. Тилшуносликка кириш. – Тошкент: Ўқитувчи, 1992. 2. Холманова З. Тилшуносликка кириш. – Тошкент, 2007. 3. Нурмонов А. Танланган асарлар. 3 жилд. – Тошкент: Академнашр, 2012. 4. Шарафутдинова Н. С. Лингвистическая типология и языковые ареалы : учебное пособие / Н. С. Шарафутдинова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Ульяновск : УлГТУ, 2011. – 159 с. <p>Qo'shimcha adabiyotlar</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси” тўғрисидаги Фармони (Халқ сўзи. 2017 йил, 8 февраль). 2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора – тадбирлари” тўғрисида (Халқ сўзи 2017 йил, 21 апрель) 3. Каримов И.А. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008. 4. Нурмонов А., Шаҳобиддинова Ш., Искандарова Ш., Набиева Д. Ўзбек тилининг назарий грамматикаси. Морфология. – Тошкент: Янги аср авлоди, 2001.

8.	<p>Mazkur fanning o'quv dasturi O'zbek tilshunosligi kafedrasining 2024-yil <u>28</u> - <u>08</u> -dagi <u>1</u> -sonli yig'lish bayoni bilan ma'qullangan.</p> <p>Mazkur fanning o'quv dasturi O'zbek filologiyasi fakultetining 2024-yil <u>29</u> - <u>08</u> -dagi <u>1</u> -sonli yig'lish bayoni bilan ma'qullangan.</p> <p>Mazkur fanning o'quv dasturi universitet o'quv-uslubiy Kengashining 2024-yil <u>30</u> - <u>08</u> -dagi <u>1</u> -sonli yig'lish bayoni bilan tasdiqlangan.</p>
9.	<p>Fan (modul) uchun mas'ul: Sh.Maxmaraimova – “O'zbek tilshunosligi” kafedra professori, filologiya fanlari doktori</p>
10.	<p>Taqrizchilar: A.Eshmo'rninov – TerDU “O'zbek tili va adabiyoti” kafedra mudiri, filologiya fanlari doktori; A.Pardayev – Samarqand davlat universiteti professori, filologiya fanlari doktori</p>